

Оригинални научни рад

Ана М. МУМОВИЋ*

Институт за српску културу – Приштина, Лепосавић

СТОЈАН НОВАКОВИЋ: ПРВА СРПСКА ИСТОРИЈА КЊИЖЕВНОСТИ КАО КРИТИКА**

Апстракт: Рад разматра историју књижевности као *родно место* књижевне критике и дисциплину која је дуго обављала њену друштвену функцију. На примеру прве *Историје српске књижевности* Стојана Новаковића, књижевника, историчара, просветног радника и државника, приказујемо *развојни лук српске књижевне критике*, која *појављује раст и развој историје књижевности* ка књижевној критики.

Кључне речи: историја књижевности, Стојан Новаковић, књижевна критика, култура, друштво, историја идеја.

Има ауθενичних и неауθενичних дела; а има ауθενичних и неауθενичних критика. Ако се састану две ауθενичности, дело и критика о делу, моју једно другом, и истима, чиниће извесне услуге.

И. Секулић

Проучавање историја српске књижевности, чије скромне почетке налазимо у првим деценијама XIX века, у доба Доситеја и Вука, јесте „прича“ о књижевној прошлости једног народа и у њеној основи налази се – критика.¹ Ова магистрална идеја може се узети као путоказ који води од историје

* научни сарадник, djordj_ana@yahoo.com

** Рад је написан у оквиру пројекта *Материјална и духовна култура Косова и Метохије* (ев. бр. 178028), који је одобрио и финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

1 О томе говоре радови Доситеја Обрадовића *Ешика* (1803), који пружа кратак осврт на развој нове српске књижевности, Павла Соларића *Поменик књижевски* (1810), који исказује свест о идентитету српске и хрватске књижевности, Лазара Бојића *Памјатник мужем у славеносрпском књижевству славном* (1815), који је донео обриси прве књижевне биографије и Ђорђа Магаршевића *Писма Филосерба о српској литератури* (1829). Њих следе Доситејеви следбеници а претече Јована Скерлића: Јован Суботић огледом *Неке черте из њевеснице српског књижевства* (1846) и Јован Ристић радом *Новија књижевности Срба* (1852).

књижевности, која је дуго обављала функције критике, до генезе књижевне критике као најмлађе гране науке о књижевности и начина на који је она формулисала и остваривала своје функције у условима када је историја књижевности била у извесној мери и историја народа.² На примеру прве *Историје српске књижевности* (1867. прво издање и 1871. друго издање) из пера домаћег историчара књижевности и књижевног критичара Стојана Новаковића илуструјемо процес сазревања, формирања и функционисања књижевне критике у српском друштву и култури.³ „Новаковићева књига не заслужује пажњу само тиме што је прва: она је и по својој унутарњој вриједности остала изузетан документ о стању наше књижевноисторијске мисли и њене научне методологије“ (Иванић 2001: 378). Иначе, два поменути издања су у толикој мери различита да се може говорити и о две засебне књиге. Међутим, „узете заједно оне су драгоцјена грађа за изучавање развоја овога жанра, у исто вријеме и развоја знаменитог посланика у хуманистичким наукама међу Србима“ (Иванић 2001: 378).

Иако урађена за школске потребе, *Историја српске књижевности* Стојана Новаковића (1842–1915) представља „објективно историјско разматрање“ књижевности и њеног критичког духа до краја прве половине XIX века на темељу његове полазишне идеје: „За љубав потреби којој књига ваља да одговори“ (Новаковић 1871: IV). Идеја о потреби *којој књига њреба да одговори* подразумева њене функције, што значи да и историја књижевности као и критика (која из ње настаје) имају своју функцију у осветљавању уметности и обликовању друштвене и историјске свести. Као научник⁴ који је много држао до рада и труда, систематичности и континуитета у научном раду: „вредан, методичан, миран, уредан без икаквих страсти, увек с каквим вишим циљем пред очима за којим је право ишао, жудан науке и добра,

- 2 На првом предавању из историје српске књижевности на великој школи *Проучавање српске књижевности* (1904) Павле Поповић наводи како је Алекса Вукомановић први постављен 1852. године за „професора историје народа и књижевства српског“ (Поповић 1979: 58).
- 3 Пре Новаковићеве штампане су следеће историје: *Прејед српске књижевности* Александра Пишина (1833–1904), великог слависте и највећег историчара руске књижевности, који је остао непреведен на српски језик, изузев дела посвећеног дубровачкој и далматинској књижевности који је у *Вили* објавио Стојан Новаковић 1865. године, *Хисторија књижевности народа хрватској и српској* Вагрослава Јагића (1838–1923), *Историја српске књижевности* (1865) Павела Јозефа Шафарика (1796–1861) протестанта, немачког ђака и представника немачке науке и књижевности, првог странаца који је написао националну историју српске књижевности и утемељивача историје српске књижевности као научне дисциплине. Шафарик је обухватио преглед 289 писаца.
- 4 У ред водећих научника Стојана Новаковића свакако сврстава обимна библиографија у којој се прожимају историја књижевности, књижевна критика, археологија, историја, историја права, лингвистика, дијалектологија, ономастика и друге хуманистичке дисциплине.

поштен, савестан, патриотичан и свестан дужности“ (Поповић 1972: 305), Новаковић је био на становишту да се у књижевности налазе „канални који-ма тече и којима се управља и регулише живот народни“. То становиште одређује његов научни метод као објективно историјско разматрање, а чињеница да је радећи на *Историји српске књижевности* „први пут пропљувао крв“ (Поповић 1972: 340) говори о карактеру рада.

Све теме и проблеме књижевности Новаковић посматра кроз „призму особина и прилика народних“, јер је идеал и циљ историје књижевности „да обележи стање и састав ове атмосфере умнога“ (Новаковић 1871: V). Књижевност је за њега, како одређује у *Присјуйу*, „скуп свега што је умна радња изображених народа учинила за науке и беседне уметности (речитост и појезију)“ и у њој се показују „дух и правац мишљења или слика карактер народни“ (Новаковић 1871: 1). Такође, сматра да се улога књижевности усредсређује на очување народног идентитета и језика док би све друго било одступање од природног развоја. Заступао је и идеју да су Срби и Хрвати један народ, а да је књижевност „прва која може и која треба да у живот унесе мисли о јединству нашега народа, поцепаног злим околностима. А ништа нас не може лепше саставити једне поред других онакве какви смо по мислима и осећањима него историја књижевности“ (Новаковић 1871: V). Идеја књижевника, научника и просветног реформатора свакако је била да кроз „историју књижевности прати развој Срба доследно одређених као народ“ (Николић 2015: 170).

Идеја да је књижевност носилац критичког духа изнедриће најпре историју књижевности као критику, а потом и саму књижевну критику. Дефинишући научни метод и појам историје књижевности као синтезе позитивних и негативних духовних и друштвених чинилаца у развоју књижевности, Новаковић тврди да се она бави „развићем појединих идеја и претресањем праваца мишљења и поимања ствари у разним вековима“ и темама којим су се поводом тих идеје јављале, развијале или пропадале. Закључује да је историја културе и цивилизације шири појам од историје књижевности. То критичко становиште одређује његову историју српске књижевности. „Историја књижевности српске само је део историје народа српског [...] а књижевност је само грана тога народног живота (и) мора (се) доводити у свезу са политичким стањем народним“ (Новаковић 1871: 2).

Као једна од најугледнијих и најученијих личности са краја XIX и почетка XX века Новаковић је „увек био свестан друштвено политичке условљености и контингенције историјских догађаја, али их је непоколебиво процењивао према идеји – напредњака“ (Николић 2015: 180). Оваквим приступом се не одређује само метод, већ се усложњава и предмет истраживања и као примарна претпоставка у предмет анализе уводи критика са својом практичном друштвеном и естетичком функцијом. Ту критичку методу

и свест која је твори Павле Поповић именује као Новаковићев „таленат здравога суда“ (Поповић 1972: 307).

Новаковићев формат историје књижевности је онај у који ће се касније уклопити и сви остали историчари књижевности као књижевни критичари.⁵ Као полихисторик, Даничићев ђак, поборник Вукових идеја, заступник културно-историјске критичке школе, историчар културе, историчар политичког живота српског народа и научник који је од књижевности тражио „да не приказује мучеништво пјесника, већ *суштини животи*“, он је тврдио да је књижевност „фотограф и филозоф“ свога времена. И докле то није – није књижевност“ (Новаковић 1975а: 97). Као такав Новаковић је поставио *образац* писања историје књижевности који су усвојили и будући историчари и критичари, јер су *дошлоу* његове критичке и историјске мисли чинила остварења претходника: Даничића, Суботића, Ристића, Пипина и Јагића, с којим је свестрано сарађивао. Јагићева и Новаковићева историја су се појавиле готово у исто време, а Јагић и Даничић уједно су и први похвално писали о Новаковићевој *Историји*. Унутар тако схваћене историје књижевности, а ослањао се на домете природних наука (чије је законе примењивао и на књижевност) Новаковић је дефинисао историју књижевности као науку која се бави „развићем појединих идеја и претресањем праваца мишљења и поимања ствари у разним вековима“ (Новаковић 1871: 2). Критика је настала тако што је била усмерена или везана за велике идеје: идеју стварања нације, идеју освајања слободе, идеју стварања државе, просветитељске идеје, естетичке или научне идеје модерне Европе. Све те идеје критика је у српском друштву свестрано промовисала као свој историјски, друштвени, научни и културолошки образац и циљ. Врстан историчар књижевности, као и његови претходници „трага за смислом књижевних појава у оквиру општег развитка нације и показује условљеност литературе одређеним развитком народног живота“ (Милинчевић 1993: 57).

Имајући на уму чињеницу да историја књижевности „има моћи да трајно усмјери књижевну критику“ он је дефинисао њену друштвену и уметничку функцију, сматрајући да је она кадра да „подиже књижевност“. У првој верзији *Историје* Новаковић је написао да је у најновију књижевност допирао

5 Након Новаковићеве *Историје* штампане су: *Историја српске књижевности* (1903, шире издање 1906) Јована Грчића; *Историја српске и хрватске књижевности* Андре Гавриловића (1910–1913, прво издање) и (1927 друго издање); *Преглед српске књижевности* (1909) Павла Поповића; *Историја српске књижевности* (1923) Тихомира Остојића; *Историја нове српске књижевности* (1912) и *Српска књижевност у XVIII веку* (1923) Јована Скерлића; *Историја српске књижевности: барокној доба* (1970) и *Историја српске књижевности класицизма и предромантизма* (1979) Милорада Павића; *Историја српске књижевности* (1996) Јована Деретића; *Историја модерне српске књижевности* (1986) и *Историја српске књижевне кријике 1768–2007* (2008) Предрага Палавестре.

„само толико колико у њу замаша радња почета у старије време“ (Новаковић 1864: IV) и тако је, може се рећи, одредио границу на којој завршава историја књижевности и почиње књижевна критика. Душан Иванић наводи: „главни изазов за распоред и обим крупних тематских јединица тицао се мјеста језика и народне књижевности, односа највећег периода према старијим периодима, те статуса књижевне критике према историји књижевности“ (Иванић 2001: 378).

Са становишта критике битна је и Новаковићева идеја да, полазећи од разматрања живота народних умотворина, у њима види клицу књижевности, односно чињеницу да је „прва умотворина свакога народа *језик њејов*“ (Новаковић 1871: 7). Угледни ерудита објавио је *Српску драматичку* (1894) у намери да нормира српски књижевни језик. Тако је језик постао средство памћења и развијања мишљења и израз осећања и сазнавања света. Код Срба је то значило и формирање патријархалне заједнице, као и националне књижевности⁶ која битно историјски одређује њихов начин живота и менталитет. Ови критички судови су двоструко значајни: показују једну константу (а) и историјски се потврђују у политичкој и цивилизацијској пракси народа (б).

Ове чињенице намећу питање да ли књижевност треба довести у везу са језиком, што Новаковић априори ради у првом издању *Историје*, или у везу са историјом и културом, како то чини у другом издању?! Међутим, нема коначног одговора на ово, као и на читав низ сличних питања, иако смо ми ближи другом становишту, јер неспорно култура се јавља као начин живота у историјским, економским, организационо-институционалним, религијским, етнографским, уметничким и вредносним облицима и све њих прожима српска историја књижевности и књижевна критика.

Разматрајући историју идеја у књижевности и полазећи од троделне поделе на: Стару црквено-словенску књижевност (1), Дубровачко-далматински хуманизам и уметну поезију с додатком књижевне радње међу католицима у Далмацији, Хрватској, Славонији и Босни до почетка новог периода (2) и Новију књижевност (3),⁷ Новаковић критички закључује да је први период био искључиво одјек црквене књижевности, да је други период био

6 Национална књижевност је у нашем разматрању појам за монолитерарни систем који означава књижевност једне нације, једног језика и једне културе, и у том виду није била позната до XIX века. Иако се у националне књижевности, по неким другим критеријима, убрајају дела настала пре формирања појма нација, национална књижевност је израз за настанак националног идентитета. Битно је одређују: продукција, традиција и аспект утицаја.

7 У верзији *Историје* из 1867. године подела је мало другачија. Новаковић је књижевност поделио на: Стару књижевност Срба источне цркве на српско-словенском језику (1), Стару књижевност Срба западне цркве и дубровачку поезију (2) и Новију књижевност (3) (Новаковић: 1867: 24).

одјек талијанске обнове науке и књижевности, а да је трећи период или новија књижевност одјек европског покрета у нашој култури и цивилизацији. Трећи период се, за разлику од претходна два периода, које је обележавала религиозна и провинцијска поцепаност народног духа и живота, открива као „правац и школа народног образовања ширењем књижевности и науке“ (Новаковић 1871: 169). Сви ови критичарски ставови о позицији књижевности у оквиру опште историје народа, културе и цивилизације, упућују на симбиозу *књижевности као стваралачког духа и науке као кријичког чина*. У том светлу се може посматрати и Новаковићева историја књижевности као историја српског народа и критика његове историје.

И најзад, из *Историје српске књижевности* као критике историја идеја⁸ виде се и друге бројне илузије и утопије српске политичке праксе чије је потпуно разарање дошло век и по касније.⁹

О проблемима политичког јединства Новаковић је доста говорио на другим местима: у својим историјским делима и актуелним чланцима. Тако је идеје о судбини балканских народа излагао током свог радног века. Осврћући се на идеје које је изнео у књизи *Балканско ишшање* (1906), Душан Иванић наводи да је у њој „истакнуто неколико општих“, а ми бисмо додали и неких и данас актуелних момената:

„(а) пришитомавање словенских насељеника ‘из планина и поља прекодунавских’, на византиском тлу, посредством хришћанства, које је прожело цијелу културу, писменост и књижевност; (б) јак утицај италијанске културе и католичке цркве на западне дијелове балканских Словена; (в) турска најезда и исламска култура као трећи чинилац културе балканских Словена; (г) ново доба и продор народног језика као средства културе, *тје идеја народној (ејничкој) јединства, која се сукобљава са идејама националној сејартизма*“ (подвукла А. М.) (Иванић 2011: 508).

Следећи *шаленан здравоја суда*, Новаковић научник и политичар, друштвени и национални радник (пет пута министар, два пута председник министарстава, више пута посланик у иностранству или амбасадор, лидер политичке странке) само на једном примеру поређења Стерије са Молијером, иако се он односи на књижевност, показује какву функцију има критика и које су њене претпоставке:

8 Разматрање историје идеја у нашем тумачењу подразумева „посебан приступ општој историји мишљења“ Оно, наравно, подразумева и осветљавање *процеса кружења идеја*, идеје зачетника критике и великих мислалаца и испитује „појединачне идеје у њиховим видовима“ и транспозиције у књижевности (*Прејледни речник* 2011: 141).

9 Новаковић је аутор књиге *Најновија балканска криза и српско ишшање* (1910) у којој је изнео свој програм „националног уздицања српског народа и јавно предочио да се српско питање као најдраматичнији део Источног питања, мора праведно решити“ (Војводић 2015: 470). Нажалост, сведоци смо да и да су многи проблеми српског националног питања и данас нерешени.

„Код нас се готово све мери погрешном мером.... Наши критици често губе из вида да смо ми само по географском положају и веку део сувремене светске књижевности. [...] Наши књижевни и просветни типови само су наши, и објашњавају се потребама нашег живота и могућношћу којом се што у нас може створити. Та пак могућност за стварање, без које се талентовани људи не могу развити у пуној мери, у нас је и данас слаба и малена. Отуда долази те је у нас све осредње, недозрело, недосијело (А. М.), до оног развитка који може да се јави у већим, зрелијим књижевностима“ (према Поповић 1972: 303/4).

Књижевност је овде парадигма за друштво и националну карактерологију. Под парадигмом подразумевамо „скуп принципа који се оформио у некој од наука а који се сматрају као стандардни за успешно стицање нових знања“ (Константиновић 2008: 131). Оно што је уочио критичар Новаковић, или сатиром жигосао и овековечио Домановић метафором Србије као Страдије и Грбије, није се ни у једној области живота променило до данас. Ту малокрвност српске средине и недостатак „праве величине у себи“, како их је означио и П. Поповић, болују српска друштвена и културна пракса.

У контексту општег промишљања критике као културе књижевна критика се развијала тежећи да успостави интегрално представљање света уметности, науке, културе и друштва у један јединствени аналитички организам српске критике као дела науке о књижевности и националне културе у целини.

Као мултидисциплинарни истраживач, који је „поставио темеље модерне српске историографије, историје књижевности, филологије, који је зашао у област социологије“ (Ђорђевић 2012: 20). Новаковић је тачно дефинисао проблем и друштвену функцију критике. Он је „изједначио задатке књижевне критике и историје књижевности“, јер је знао да критика „чува основицу здравог духовног стваралаштва: народни правац у литератури“ (Палавестра 2008: 86). Са оваквим ставом није сагласан Душан Иванић, који подвлачи да један од главних задатака *Историје* „треба јасно да разграничи књижевну критику од историје књижевности“ (Иванић 2001: 386). Иако је Новаковићев критички принцип као такав остајао без одјека у пракси, он потврђује, као и Палавестрин суд, да је наш приступ историји књижевности као првој форми историје критике исправан и прагматичан. У историји културе и наслеђу српске критике зато Новаковићу „припада прворазредно мјесто“ (Пејовић 1975: 27) и његова мисао има употребну вредност и данас, јер је културно-историјски правац који је засновао утро пут критици ка ширем пољу – *културној историји*, а она је подразумевала тумачење књижевности из ње саме, односно пројекцију будућег *унутрашњеј историји* делу у критици. Чувени теоретичар Т. С. Елиот не пориче да уметност може да служи циљевима ван себе саме али се од „уметности не тражи да буде свесна тих циљева, и она, уствари, много боље врши своју улогу, ма каква она била,

ако је равнодушна о разним теоријама о вредности. Насупрот томе критика мора увек имати пред собом изванредан циљ који, грубо говорећи, јесте расветљавање уметничких дела и кориговање укуса“ (Eliot 2017: 92).

Критичким умом Новаковић се залагао за окончавање приступа историји и књижевности који је подразумевао „угодну самодовољност умова“ којима је годила „шарена поезијом окићена неистина“ и за суочавање са историјском истином да напредак доносе умови који нас суочавају с „друкчијом (читај: објективном) историјом“ (Новаковић 1975б: 57).

У настојању да као историчар књижевности и књижевни критичар одговори на питање да ли је *књижевност* израз духа народа, Новаковић поставља два основна питања: *Да ли има књижевности где нема њисмености?* и *Је ли свуда књижевности где има њисмености и књија?* Одговор на прво питање гласи: Има. Одговор на друго питање гласи: Није. Петар Милосављевић подвлачи, да се из овог, као и из многих других Новаковићевих тестова, може „докучити да је он на књижевност гледао утилитарно. А то значи да је од литературе тражио да служи нечему другом а не себи самој“ (Милосављевић 1996: 102).

Збирни учинак српске књижевности јесте да је изнела две велике идеје: „наше народно образовање и наше народно уједињење“ и омогућила да „уједињени покажемо лице своје спрема светлости слободе и науке“ и створимо „свест и снагу за *нову целокупну Србију*“ (Новаковић 1975а: 97). То су велике критичке синтезе које, као и мисао о концентричним круговима историје културе да је културно просветна историја српског народа састављена из „неколико сукцесивних кругова, који су свагда везани за једну извесну идеју и за један изванредан извор или утицај“ (Новаковић 1975в: 98), у пракси промовишу моћ и улогу књижевне критике.

* * *

Анализа показује да је прва научно утемељена *Историја српске књижевности* Стојана Новаковића, поставила је чврсте темеље, на које су се наслањали и каснији историчари и теоретичари књижевности. На њеним темељима је настала и *књижевна кријшка*, тако што се развијала из *историје књижевности* као примарне гране науке о књижевности. Историја књижевности је дотле егзистирала као прича о историји народа: *историји његове борбе за дефинисање у нацију и борбе за културу, одржавање вере, стицање њисмености* и као таква, по модерним критеријима, *није била њива књижевна историја*. Зато смо Новаковићеву *Историју српске књижевности* анализирали као књижевну критику, јер књижевна критика као самостална научна област тада није постојала. Питање значаја и значења критике, дакле, јесте *директно и увек* питање значаја и статуса културе у историји друштва и тиче се начина на који се изучава и моћи коју осваја у друштву и култури.

ИЗВОРИ

- Новаковић 1867: Стојан Новаковић. *Историја српске књижевности*. Београд: Државна штампарија.
- Новаковић 1871: Стојан Новаковић. *Историја српске књижевности* (друго са свим пре-рађено издање). Београд: Државна штампарија.
- Новаковић 1875а: Стојан Новаковић. „Шта је књижевност“. *Сйојан Новаковић и „филолошка кријика“*. Српска књижевна критика. Књ. 4. Прир. Божидар Пејовић. Нови Сад: Матица српска; Београд: Институт за књижевност и уметност, 92–97.
- Новаковић 1875б: Стојан Новаковић. „Народне традиције и критичка историја“. *Сйојан Новаковић и „филолошка кријика“*. Српска књижевна критика. Књ. 4. Прир. Божидар Пејовић. Нови Сад: Матица српска; Београд: Институт за књижевност и уметност, 47–57.
- Новаковић 1875в: Стојан Новаковић. „Доситеј Обрадовић и српска култура“. *Сйојан Новаковић и „филолошка кријика“*. Српска књижевна критика. Књ. 4. Прир. Божидар Пејовић. Нови Сад: Матица српска; Београд: Институт за књижевност и уметност, 98–122.

ЛИТЕРАТУРА

- Војводић 2015: Михаило Војводић. „Стојан Новаковић“. *Срби 1903–1914: историја идеја*. Зборник радова. Прир. Милош Ковић. Ур. Драган Хамовић. Београд: Слио, 466–486.
- Ђорђевић 2012: Б. Ђорђевић. „Велики сејач идеја“. *Вечерње Новости (Култура)*, 22. децембар, 20.
- Elot 2017: Tomas Sterns Eliot. *Tradicija i individualni talenat*. Beograd: Službeni glasnik.
- Иванић 2001: Душан Иванић. „Народност, припадност, изворност (Историја српске књижевности у тумачењу Стојана Новаковића)“. *Зборник мајнице српске за књижевност и језик*, књига XLIX, св. 3, 377–399.
- Иванић 2011: Душан Иванић. „Аспекти дијахроног проучавања јужнословенских књижевности (Поводом Историје српске књижевности Стојана Новаковића, 1871)“. *Језик, књижевност, култура. Новици Пејковићу у спомен*. Зборник радова. Ур. Јован Делић. Александар Јовановић. Београд: Институт за књижевност и уметност; Филолошки факултет Универзитета у Београду, 507–516.
- Константиновић 2008: Зоран Константиновић. „Од интердисциплинарности до културологије (Нова парадигма у науци о књижевности)“. *Теорија, естетика, поезика*. Зборник радова. Ур. Гојко Тешић. Београд: Институт за књижевност и уметност, 131–137.
- Миљинчевић 1993: Васо Миљинчевић. „Историја књижевности Стојана Новаковића (1867, 1871) – прва научна синтеза целокупне српске књижевности“. *Књижевност и језик*, год XL, број 1–4, 53–64.
- Милосављевић 1996: Петар Милосављевић. *Систем српске књижевности*. Приштина: Народна и универзитетска библиотека.
- Николић 2015: Ненад Николић. „Стварање идентитета српске књижевности у Историјама књижевности Стојана Новаковића“. *Српски културни образац у светлу српске књижевне кријике*. Зборник радова. Ур. Милан Радуловић. Београд: Институт за књижевност и уметност, 169–183.

- Палавестра 2008: Предраг Палавестра. *Историја српске књижевне критике 1768–2007*. Нови Сад: Матица српска.
- Пејовић 1975: Божидар Пејовић. „Културно-историјски правац у српској историји књижевности“. *Својан Новаковић и „филолошка критика“*. Српска књижевна критика. Књ. 4. Прир. Божидар Пејовић. Нови Сад: Матица српска; Београд: Институт за књижевност и уметност, 7–41.
- Поповић 1972: Павле Поповић. *Из књижевности*. Нови Сад: Матица српска; Београд: СКЗ.
- Прегледни речник 2011: *Прегледни речник компаративистичке терминологије у књижевности и култури*. Нови Сад: Академска књига.

Ana M. MUMOVIĆ

STOJAN NOVAKOVIĆ: THE FIRST DOMESTIC HISTORY
OF LITERATURE AS CRITIQUE

SUMMARY

Following the example of the first History of Serbian Literature (in 1867 the first issue and in 1871 the second one) from the pen of our historian of literature and literary critic Stojan Novaković, we are illustrating the process of maturation, forming, and functioning of literary critique in Serbian society and culture.

Novaković's format of the history of literature is the one in which all other historians of literature will fit into as literary critics afterwards. As a semi-historian, the student of Daničić, and the supporter of Vuk ideas, the representative of culturo-historical critique school, historian of culture, historian of political life of the Serbian people, and scientist who requested from literature 'not to show the martyrdom of the poet but the essential life itself' in the History of Serbian Literature, which is viewed as culture, made solid fundamentals to literary critique as the youngest branch of the science of literature.

The idea that the literature itself is the holder of critic spirit will give birth firstly to the history of literature as critique, and afterwards the literary critique itself. Defining scientific method and the notion of the history of literature as the synthesis of positive and negative spiritual and social facts in the literature development, Novaković argues it deals with 'the development of some ideas and search of thinking directions and things understanding in different centuries' and themes of what is the occasion of such ideas appearance, development, and collapse. The role of literature focuses on the preservation of people's identity and language, while all other will be the deviation from natural development.

The issue of the importance and meaning of critique is thus direct and always the one of the importance and status of culture in the society history, and tackles the way in which it is studied, and power which it conquers in the society and culture.

Key words: history of literature, Stojan Novaković, literary critique, culture, society, history of ideas.